

Asia: VN/5468/2020-TEM-105

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnot lukuun 1. Selonteon tausta, tarkoitus ja laatiminen

[Tulevaisuusselonteko sisältää tietoja kaupan nykytilanteesta ja muutoksista muun muassa kuluttajakäyttäytymisen, työllisyyden, osaamisen, koulutuksen, alueiden elinvoiman, huoltovarmuuden, digitalisaation, kestävän kaupan ja ilmastonmuutoksen, markkinoiden toimivuuden ja kilpailun osalta. Näihin teemoihin esitetään selonteossa yhteensä 39 kehittämissuositusta. Selonteon lopussa esitetään kaupan toimialan visio ja skenaariot vuodelle 2032. Työn valmisteluun on osallistunut elinkeinoelämä, työntekijäjärjestöt, eri ministeriöt sekä keskeiset asiantuntijatahot ja tutkimustoimijat.

Ympäristöministeriö pitää hyvänä selonteon perustumista laajaan tietopohjaan sekä poikkihallinnollista yhteistyötä ja sen kehittämistä kaupan toimialalla. Tämä lisää laajempaa ymmärrystä ja avointa vuoropuhelua joka palvelee säädösvalmistelua, suunnittelua ja muuta kehittämistä. Ympäristöministeriön on hallinnonalallaan vastuullaan olevassa säädösvalmistelussa ja muussa työssään huomioitava kuitenkin kaupan toimintaedellytysten turvaamisen lisäksi muita asioita. Näitä ovat erityisesti ilmastonmuutoksen hillintään, kestävään yhdyskuntarakenteeseen, kaupan palvelujen saavutettavuuteen ja keskusta-alueiden turvaamiseen liittyvät asiat. Ympäristöministeriö lausuu, että koska kyseessä on Valtioneuvoston selonteko, on siinä huomioitava edellä mainitut asiat kaupan toimintaedellytysten turvaamisen rinnalla.

Lausunnot lukuun 2. Kaupan toimialan tilanne- ja muutoskuva

-

Lausunnot lukuun 3. Kuluttajakäyttäytyminen ja asiakaslähtöisyys

-

Lausunnot lukuun 4. Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

-

Lausunnot lukuun 5. Kauppa osana alueiden elinvoimaisuutta ja huoltovarmuutta

Ympäristöministeriö lausuu, että sivulla 66 sekä lähdeluettelossa olisi huomioitava Elävät Kaupunkikeskustat (EKK) ry:n 9.12.2021 julkaistu selvitys. Selvityksessä tuodaan esiin näkemyksiä siitä, mitä kaupungeissa on tehtävä, jotta keskustojen elinvoima vahvistuu.
<https://www.kaupunkikeskustat.fi/2021/12/09/suositukset-kestavaan-keskustakehittamiseen/>

Lausunnot lukuun 6. Digitalisaatio kaupan alan uudistajana ja globaalikauppa

-

Lausunnot lukuun 7. Kestävä kauppa, ilmastonmuutos ja yritysvastuu

Tulevaisuusselonteon s. 93 mukaan EU:n ulkopuolelta tulevat etämyyjät ovat EU:n ja Suomen lainsäädännön tuottajavastuovelvoitteiden ulkopuolella, vaikka heiltä ostetut tuotteet sekä näiden tuotteiden pakkaukset päätyvät kotimaisten tuottajien järjestämään ja kustantamaan jätehuoltoon.

Ympäristöministeriö lausuu, että raportin kirjaus on hieman vanhentunut ja tuo esiin seuraavaa huomioitavaksi raportin viimeistelyyn: Jätelainsäädännön uudistuksessa vuonna 2021 tuottajavastuu laajeni koskemaan etäkauppaa. Tuottajavastuu koskee ulkomaille sijoittautuneita yrityksiä, kun ne myyvät etäkaupalla akkuja tai paristoja, autoja, pakkauksia, paperia tai paperituotteita, renkaita taikka sähkö- tai elektroniikkalaitteita suoraan käyttäjälle Suomeen. Suomeen sijoittautuneet etämyyjät ovat vastaavasti tuottajavastuun piirissä myynnin kohdemaassa. Ulkomaisten etämyyjien määrittäminen tuottajavastuullisiksi voi aiheuttaa valvovalle viranomaiselle toimivaltaongelmia silloin, kun tuottajavastuullinen on sijoittautunut toiseen valtioon. Valvonta edellyttää viranomaisyhteistyötä niin kotimaassa kuin kansainvälisesti. Muiden jäsenvaltioiden viranomaisilta on tarve saada virka-apua etämyyjä koskevien velvoitteiden toimeenpanossa. Myös komissio selvittää parhaillaan uusia keinoja etäkaupan tuottajavastuovelvoitteiden täytäntöönpanon tehostamiseksi.

Lausunnot lukuun 8. Markkinoiden toimivuus ja kilpailullisuus sekä markkinoiden välinen sääntely

-

Lausunnot lukuun 9. Yhteenveto kehittämis ehdotuksista

-

1. Kansallinen kehittämistyö: luodaan uusia ja kehitetään voimassa olevia kansallisia järjestelmiä, toimintamalleja ja säännöksiä edistämään kaupan alan uudistumista sekä kasvukykyä (painopistealue 1)

Olemassa olevien kansallisten järjestelmien, säännösten ja toimintamallien kehittäminen [Ympäristöministeriön toimialalle kaupan sijainnin ohjauksen sääntelyyn liittyvät erityisesti seuraavat kehittämis ehdotukset: Kehittämis ehdotus 9. Selvitetään ja jatkokehitetään kaupan sijainnin ohjauksen ja siihen liittyvän sääntelyn kehittämisen sekä sujuvoittamisen tarpeita huomioiden kaupan toimintaympäristön muutokset, erityisesti digitalisoituminen, ilmastonmuutos, terveys- ja turvallisuusuhat sekä yhdyskuntarakenteen kestävyystavoitteet. Kehittämis ehdotus 29.

Selvitetään ja yksilöidään mahdollisia kansallisten markkinoiden toimivuuden ja kilpailullisuuden esteitä kaupan alalla, myös osana sisämarkkinoiden tasapuolista toimintaa. Selvitetään, onko Suomen toimintaympäristössä kaupan alalla uusille toimijoille markkinoille tulon tai markkinoilla pysymisen esteitä. Samalla arvioidaan lainsäädännön ja ohjeistusten tarpeet. Kehittämisehdotus 30. Edistetään kaavoitusprosessien sujuvuutta kaavoituksen laatua vaarantamatta ja varmistetaan, että maanomistajalla on aloiteoikeus yksityiskohtaisessa kaavoituksessa. Kehittämisehdotus 31. Selvitetään kaupan kaavoituksen kehittämistarpeita. Kehittämisehdotus 32. Vaikutetaan lainsäädäntöön ja ohjeistukseen siten, että lisätään laadultaan ja määrältään riittävää tonttitarjontaa, mikä mahdollistaa myös uusien kaupan alan toimijoiden tulon markkinoille, sekä tukee kauppaa toimintaympäristön muutoksissa. Ympäristöministeriö tuo esiin, että kehittämisehdotusten sisältämiä asioita on selvitetty maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa. Osana valmistelua on julkaistu muun muassa Maankäyttö- ja rakennuslain kaupan selvitys vuonna 2020. Kaavoitus- ja rakentamislakiehdotuksen lausuntokierroksen jälkeen hallitus linjasi maaliskuussa, että eduskuntaan viedään hallituksen esitys uudeksi rakentamislaki ja maankäyttö- ja rakennuslain muutos, jolla nykyiset rakentamisen pykälät kumotaan ja lakiin lisätään säännökset alueidenkäytön digitaalisuudesta. Alueidenkäyttöä kuten kaupan sijainnin ohjausta laajemmin muuttavaa lakiesitystä hallitus ei enää tällä vaalikaudella anna eduskunnalle. Valmisteluaineisto ja muun muassa lausuntopalaute voi palvella mahdollista myöhempää valmistelua. Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistukseen liittyneen selvitys- ja lainvalmistelutyön mukaan kaupan sijainnilla on merkittävä vaikutus kestävän yhdyskuntarakenteen muodostumiseen sekä asukkaiden palveluiden saatavuuden edistämiseen. Kauppa, erityisesti päivittäistavarakauppa aiheuttaa paljon enemmän matkoja ja kuljettuja kilometrejä kuin muut palvelut. Vähittäiskaupan sijainnilla on merkittäviä vaikutuksia yhdyskuntarakenteen kehitykseen, koska kaupan ja erityisesti päivittäistavarakaupan läheisyyteen kytkeytyy enenevästi muita palveluita kuten verkko-ostosten toimituksia, kahvila- ja ravintolapalveluita, erilaisia elämyspalveluita sekä julkisia palveluita kuten kirjasto-, kulttuuri- ja sosiaali- ja terveyspalveluita. Asukkaat hakeutuvat palveluiden läheisyyteen. Kaupan ohjauksella voidaan vaikuttaa hyvän yhdyskuntarakenteen muodostumiseen ja kestäväan liikkumiseen, jolloin kaupan sijainnin ohjaus on edelleen perusteltua. Ympäristöministeriö korostaa vielä lopuksi kaupan hyvän saavutettavuuden merkitystä huoltovarmuusnäkökulmasta.]

2. Resursointi: vauhditetaan kaupan alan uudistumista, kasvua ja kansainvälistymistä TKI-panoksilla ja ohjelmatyöllä (painopistealue 2)

-

3. Kansainvälinen vaikuttamistyö: vaikutetaan kansainvälisesti EU-tasolla ja EU-alueen ulkopuolella kaupan alaa koskeviin sisältöihin/asioihin (painopistealue 3)

-

Kaupan alan visio vuonna 2032

-

Kaupan alan skenaariot vuonna 2032

-

10 a. Ekosysteemisesti uudistunut kansainvälisesti kilpailukykyinen kauppa -skenaario

-

10 b. Kilpailuhaitan kokenut kauppa -skenaario

-

10 c. Kilpailukyvyyn menettänyt kauppa -skenaario

-

11. Muut mahdolliset palautteet ja kommentit

Damski Juhani
Ympäristöministeriö

Jylhä Sanna
Ympäristöministeriö